

Mens & Dier

Zoveel goedbedoelde bijenkasten, dat de honingbij andere soorten wegconcurrereert

Kijk even, door de grote facetogen van een wilde bij, naar het Amsterdamse Gijsbrecht van Aemstelpark. Links een groot groen vlak kortgeknipt gras, waarop af en toe een losse boom staat. Vooruit een kaarsrecht wandelpad uit de jaren zestig, en rechts een rommelige waterkant vol gele rolklaver, witgekleurd walstro en roze kroonkruid. In het ultraviolette licht spectrum vallen vooral de zwarte lijnen op je landingsplek op – het bloemblad – die rechtsreeks naar het nectar wijzen.

Alleen jammer dat de meeste zoekigheid waarschijnlijk al is weggekaapt door de honingbij. Die werkt samen met duizenden soortgenoten uit dezelfde kast, geeft de locatie van bloeiende planten door via de mysterieuze bijdans en maakt honing om de Nederlandse winter door te komen. Allemaal dingen die de 113 andere soorten bijen in Amsterdam niet kunnen. Hoe meer imkers een honingbijenkast neerzetten, hoe groter de concurrentie voor de wilde bij, die solitair leeft en zich anders heeft ontwikkeld. Om die te beschermen overweegt de hoofdstad maatregelen om het aantal honingbijen te beperken.

In het park loopt stadsecoloog Florinda Nieuwenhuis richting de bloemrijke waterkant. 'Dit was eerst ook een kaarsrechte oever met kortge-maaid gras', zegt zij. Om de biodiversiteit te verhogen, verwijderde de gemeente de beschoening en creëerde een licht glooiende helling waar vochtigheid en temperatuur variëren. 'Hoe meer soorten planten, hoe meer soorten insecten.'

Nieuwenhuis wijst naar een passerende steenhommel ('die zwarte met dat rode kontje'), een weidehommel ('met dat oranje-gele rughaar') en een zwart insect dat meer lijkt op een dikke mug. 'Allemaal wilde bijensoorten die wij proberen te helpen. Door het voedselaanbod te verhogen, en meer plekken te creëren om een nest te bouwen.' Nieuwenhuis tikt met de punt van haar schoen op een kaal plekje in het gras. 'Wij vinden dat minder mooi, maar een wilde bij kan hier een gangetje graven en nestcellen metselen.' Hetzelfde geldt volgens Nieuwenhuis voor dood hout en oude rietstengels.

Amsterdam investeerde afgelopen jaren flink in dergelijke aanpassingen, stelt de ecoloog, maar het gaat volgens haar nog steeds niet goed met de wilde bij. Dat komt onder meer, stelt zij, door groeiende concurrentie van de honingbij. 'Hoe meer Amsterdammers een kast neerzetten – met de beste bedoelingen, ze hebben gelezen dat het slecht gaat met de bij – hoe minder nectar en stuifmeel er overblijft voor de wilde bij.' De komst van commerciële imkers verergert de situatie volgens haar.

De honingbij domineert in de hoofdstad. Uit een telling blijkt dat gemiddeld 37 procent van alle rondvliegende bijen doorgaans in een door mensen verzorgde kast woont. Het EIS Kenniscentrum Insecten onderzocht in opdracht van de gemeente de gevolgen van deze concurrentiestrijd. Vol-

Bijen in het Gijsbrecht van Aemstelpark.

Foto's Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Bijenkasten op het dak van de Bijenkorf.

gens de onderzoekers uit Leiden leven er in Amsterdam naar schatting minimaal 6 à 7 per honingbijenvolken per vierkante kilometer, terwijl er vanaf vier volken al nadelige effecten kunnen ontstaan voor wilde bestuivers. Het kenniscentrum adviseert de gemeente daarom een registratieplicht voor kasten en een vergunningstelsel in te voeren om het aantal imkers de komende jaren te kunnen beperken. De onderzoekers adviseren de grens in Amsterdam te stellen op drie bijenvolken per vierkante kilometer.

Op het dak van warenhuis De Bijenkorf op de Dam, schuin boven de kinderkledingafdeling, staan twee kasten met honingbijen. Daar neergezet om de bijenpopulatie in de stad vooruit te helpen. De bijen vliegen af en aan richting de Beurs van Berlage en de Wallen, enkele meters

naast een dakterras waar bezoekers Citroëntartjes eten en vierbeslimnade drinken. De honing wordt gebruikt in de keuken. 'We proberen ook de bedreigde wilde bijensoorten te helpen', zegt een woordvoerder. De tien kasten op diverse daken van de Bijenkorf, kregen gezelschap van bijenhôtels voor wilde bijen. 'We hebben ook bloemperken aangelegd en tienduizenden zakjes bloemzaad uitgedaald.'

Hoeveel imkers Nederland telt weet niemand. Maar de Nederlandse Bijenhoudersvereniging (NBV) schat circa tienduizend, en dat aantal stijgt. Voorzitter Wijnand Lodder schat de verhouding tussen hobbyisten en professionele imkers op 80-20. Hij verklaart de groei deels door greenwashing. 'Bedrijven die een paar kasten op hun dak neerzet-

DE HONINGBIJ

■ De ontdekking van de coronacrisis: mensen en dieren leven dicht op en bij elkaar. Daarom deze zomer een serie reportages over hoe mensen en dieren samenleven – waar zitten ze elkaar in de weg, waar vertoeven ze gelukkig in elkaars nabijheid?

ten om hun imago te verbeteren. Maar dat vinden wij niet voldoende.'

Mede daarom is Lodder voorstander van regulering. Al vindt hij drie honingbijenvolken per vierkante kilometer wel erg weinig. 'Of er voldoende voedsel overblijft voor solistische bijen hangt sterk af van de regio en van het seizoen', stelt Lodder. Volgens hem kiezen honing- en wilde bijen ook lang niet altijd voor dezelfde bloemen, en kunnen zij naast elkaar leven. Een eventueel vergunningstelsel moet wat hem betreft worden afgestemd op de situatie ter plekke. 'Wij bieden ook een opleiding voor imkers. Met aandacht voor voedselconcurrentie en het belang van biodiversiteit. Dat zou eigenlijk iedere imker moeten weten.' Op die manier, stelt Lodder, kan de imker juist een verantwoorde en duurzame rol spelen in de samenleving.

In het Gijsbrecht van Aemstelpark, dat functioneert als een corridor tussen grotere parken, speurt de stadsecoloog naar zeldzame bijensoorten. Van de 114 soorten in Amsterdam staan er 25 op de Rode Lijst van bedreigde dieren. Sommigen zijn heel kieskeurig, zoals de moshommel die houdt van nat grasland. Of de geelstaartklaverzandbij, die net als de honingbij onder andere fourageert op rolklaver. 'Dat maakt ze kwetsbaar; wat we als gemeente ook doen om het aanbod van voedsel en nestplekken te verbeteren.' Het advies van Nieuwenhuis: 'Als je de bij echt wilt helpen, zet dan geen kast neer, maar plant verschillende soorten bloemen in je tuin of op je balkon.'

Noël van Bommel